

De evangeliën hebben iets van een fotoalbum of een plakboek zoals die wel gemaakt worden als iemand gefêteerd wordt bij een jubileum, een kroonjaar of ander groot feest. Foto's en anekdotes van de feesteling worden dan vaak niet strikt chronologisch gepresenteerd, maar het materiaal, dat meestal wel historisch is, wordt vaak zo geordend dat de betekenis ervan des te sprekender uitkomt. Die truc weet de vierde evangelist uit te buiten.

Dit blijkt ook heel goed uit het verhaal van vandaag: de tempelreiniging van Jezus. Het is een verhaal vol beeldspraak en je moet er wat voor doen om in de gedachte die erachter steekt, door te dringen. Maar wie zich ook maar even verdiept in Johannes zelf, die vindt in zijn geschriften volop materiaal om die mist te helpen optrekken.

Alle vier de evangeliën vermelden het gebeuren dat Jezus toen hij tegen Pasen in Jeruzalem kwam zich ergerde aan de banale geldklopperij van handelaren en geldwisselaars die de eredienst in de tempel van Jeruzalem verstoorden. Jezus' was zo verontwaardigd dat hij al wat Gods heilige ruimten ontwijdde uit de tempel smet. De overheid zien in dit gebeuren aanleiding Jezus ter dood te veroordelen. Maar wat doet Johannes? Hij haalt het naar voren en maakt er een van de eerste scènes van waarmee Jezus' openbare leven begint.

U weet: het eerste hoofdstuk van zijn evangelie opende met het indrukwekkende gedicht over het scheppende mens-geworden Woord Gods gevolgd door zijn doop en de roeping van zijn allereerste leerlingen. Het tweede hoofdstuk is gevuld met twee verhalen: de bruiloft van Kana en de tempelreiniging. Deze gebeurtenissen ziet de evangelist als meer dan zomaar toevallige anekdotes, allebei zeggen ze iets typerends, ja iets wezenlijks over Jezus' zending. Ze maken duidelijk dat met Jezus' komst Gods beloften aan Abraham gedaan vervuld worden. De wet die Mozes van God ontving wees wel een weg naar het leven, maar was nog niet de volheid van Gods heil. De proloog, het openingsgedicht van Johannes, zegt: 'Werd de Wet door Mozes gegeven, de *genade en de waarheid* kwam door Jezus Christus. Het bruiloftsverhaal maakt duidelijk dat nu de wijn van Gods liefde in volheid gaat stromen. En met de tempelreiniging maakt Jezus duidelijk dat de ware eredienst iets anders is dan wat de mensen er tot dan toe van hebben gemaakt. Straks in het vierde hoofdstuk zal Johannes daarop terugkomen in het gesprek dat Jezus heeft met de samaritaanse vrouw bij de put van Jakob. Toen de vrouw merkte dat hij een profeet was, legde zij hem de kwestie voor: 'Onze vaders aanbaden op die berg daar, en gij, Joden, zegt dat in Jeruzalem de plaats is waar men aanbidden moet.' Waarop Jezus antwoordt: 'Geloof me, vrouw, er komt een uur dat gij noch op die berg noch in Jeruzalem de Vader zult aanbidden. Gij aanbidt wat ge niet kent, wij aanbidden wat wij kennen, want het heil komt uit de Joden. Er zal een uur komen, ja het is er al, dat de ware aanbidders de Vader zullen aanbidden in geest en waarheid. De Vader zoekt mensen die Hem zo aanbidden. God is geest en wie Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid.'

Wij moeten God in geest en waarheid aanbidden, want God is geest, zelf is Hij liefde. Dat betekent: als wij zo bidden dan geven wij biddend onszelf. Bidden is ons besef uitspreken dat wijzelf, ons hele bestaan, Hem willen toebehooren. En dat betekent zichzelf offeren. Al vanaf den beginne weten wij dat God met dat offer niet de dood van ons wil, juist integendeel: God wil ons geluk en leven. En al vanaf datzelfde oerbegin offeren wij op symbolische wijze onszelf bij wijze van plaatsvervanger; iets wat ons het meest dierbaar is staan we af. Bij voorkeur iets waarvan wij leven. Het eerst komt dan in aanmerking de eersteling van onze oogst of van onze kudde. Want God heeft Abraham ingeprent dat mensenoffers Hem een gruwel zijn; dus zeker niet een kind waarin hij voortbestaat.

De hele eredienst die Jezus in zijn tijd aantreft is verworpen tot een formaliteit. Om te beginnen is het te omslachtig geworden om iedere paasviering vanuit de uithoeken van het land naar de tempel in Jeruzalem te reizen met de eerstelingen van de oogst of kudde. Hij gaat erheen met een buidel geld en koopt in Jeruzalem zijn offerlam. In Israël is Romeins geld in omloop. Dus moet hij dat Romeinse geld (met die heidense beeldnaar erop) eerst nog omwisselen. Op die omslachtige manier is de offerdienst hoe langer hoe verder van de daadwerkelijke offergave komen staan: degene die komt offeren voelt in die gekochte offergave nog nauwelijks iets van zichzelf. Bij dat gesjacher met geld (en zeker in het oosten waar handel altijd gepaard gaat met afbieden en trucs) is er nauwelijks een persoonlijke, laat staan emotionele, band met God denkbaar. Marcus en Matteüs citeren niet voor niets de profeet Jesaja waar die zegt: 'Dit volk eert mij met de lippen, maar hun hart is ver van mij.' En als Jezus op dat vrijpostige optreden aangesproken wordt, zegt hij: 'Breek deze tempel af, ik zal hem binnen drie dagen weer oprichten.' Deze scène is dus een profetische gelijkenis, zoals we vaker aantreffen in het oude testament zegt hij zijn boodschap in de gedaante van een handeling.

Geen wonder dat Jezus zijn toorn zo liet gaan toen hij dat tempelbedrijf met Pasen in Jeruzalem aanzag. Voor hem is de tempel iets heiligs. Het is de plek waar God zijn woning heeft gekozen. Daar wordt met Pasen het hoogste feest van het uitverkoren volk gevierd. Jezus, die beseft de vereenzelviging van de Vader te zijn, herkent in deze tempeldienst zichzelf niet meer. Hij is de mens geworden liefde tot de Vader. Hij offert zijn Vader letterlijk zijn leven, hij is de ware offergave. Dat spoort niet met de gebruikelijke formaliteit waarbij men zichzelf buiten spel houdt, waar men de liefde denkt te kunnen afkopen.

We wij mogen dergelijke misbruiken in het late Jodendom niet generaliseren. Wijzelf waren in het Rijke of wij dat ook niet deden of doen. Ook wij kenden, tijdens het rijke Roomse leven misschien niet beter. Ook wij liepen het gevaar dat misbruiken konden ontstaan. Ik denk aan praktijken van aflaten, bedevaarten, een aantal eerste vrijdagen die een vrijkaartje garandeerden op de eeuwige zaligheid. Laten wij bidden om waarachtigheid, vooral in de eredienst.

AMEN.